

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet

JEZIK, KNJIŽEVNOST, IDENTITET

JEZIČKA ISTRAŽIVANJA

ZBORNİK RADOVA

Biljana Mišić Ilić

Vesna Lopičić

NIŠ, 2009.

**JEZIK, KNJIŽEVNOST, IDENTITET
JEZIČKA ISTRAŽIVANJA**

Prvo izdanje, 2009.

Izdavač:

FILOZOFSKI FAKULTET U NIŠU
Ćirila i Metodija 2

Za izdavača:

Prof. dr MOMČILO STOJKOVIĆ

Glavni i odgovorni urednik:

Dr VLADIMIR Ž. JOVANOVIĆ, docent

Urednik serije:

Prof. dr LJUBINKO MILOSAVLJEVIĆ

Uredništvo:

Prof. dr VESNA LOPIČIĆ
Prof. dr BILJANA MIŠIĆ ILIĆ
Prof. COLIN NICHOLSON
Mr DUŠAN STAMENKOVIĆ

Recenzenti:

Prof. dr DRAGANA MAŠOVIĆ
Prof. dr SAVKA BLAGOJEVIĆ

Lektori:

JANJA DIMITRIJEVIĆ (srpski)
MARTA DIMITRIJEVIĆ (engleski)

Kompjuterska priprema i grafički dizajn:

DARKO JOVANOVIĆ

ISBN 978-86-7379 -188-3

COBISS.SR-ID 172261132

Štampa: SVEN – NIŠ

Tiraž: 150 primeraka

Sva autorska prava zadržana. Zabranjeno je svako neovlašćeno umnožavanje,
fotokopiranje ili reprodukcija delova teksta.

SADRŽAJ

Vesna Lopičić i Biljana Mišić Ilić Istraživanja identiteta	7
---	---

JEZIK I IDENTITET

Miloš Kovačević Jezički kao osnov nacionalnog identiteta u novonastalim balkanskim državama	21
---	----

Marina Janjić i Ilijana Čutura „Granice našeg jezika su granice našeg sveta“ – na izabranim primerima srpske mitološke onomastike	29
---	----

Jordana Marković Jezik kao identifikacioni marker	42
--	----

Vladimir Ž. Jovanović Jezički identitet i globalizacija: slučaj neadekvatnog prevođenja na leksičko-morfološkom nivou	48
---	----

Jasmina Đorđević Prevod kao korak u rekonstrukciji identiteta	57
--	----

Ivana Lazić-Konjik i Mirjana Gočanin Identitet u jeziku	66
--	----

Ana Tomović The Construction of Euro-Identity, Powered by the Forces of Conceptual Integration	73
--	----

Elena Makarova The Role of English in Developing Global Integrity	83
--	----

Andelka Pejović Kulturni i istorijski identitet u ogledalu frazeologije	86
--	----

Milica Marjanović Frazeologizmi s leksemom <i>Vlah</i>	94
Violeta Stojičić Piščev literarni identitet – stilske kolokacije	103
Tatjana Ružin i Nenad Ivanović Jezik kao sredstvo preosmišljanja identiteta književnog dela (analiza leksike prvog srpskog prevoda <i>Knjige o džungli</i> iz 1924. godine)	109
Maja Belanov Identity and Interference Errors	123
Aleksandra Genovesi-Bogićević Jezici struke i <i>bias</i> , kultura poslovanja “drugog” u okviru kursa italijanskog jezika struke iz ekonomske oblasti	131
Dragana Nastanović i Jovanka Milošević Omladinski žargon	141
Vladan Jovanović O nekim kulturološkim aspektima lingvističkih istraživanja starih sentandrejskih nadgrobnih natpisa	153
Irena Cvetković-Tepfilović Dijalekatske crte u <i>Telemaku</i> (1814) Stefana Živkovića	159
Nataša Marković O osobenostima jezičkog izraza u kontekstu društvenog i ličnog identiteta u Vukadinu Stevana Sremca	174
JEZIČKA ISTRAŽIVANJA	
Nadežda Silaški <i>Valjak gazi punom parom</i> – metafora i metonimija u naslovima u sportskoj štampi	187
Aleksandra Erić Leksička dvosmislenost kao izvor humora u naslovima britanskih novina ..	199

Tatjana Vulić	
Jezik na televiziji	211
Tamara Vukomanović	
Vojni engleski jezik i srpski jezik - jezičko posuđivanje	219
Vladimir Široki	
Prevodni postupci pri prevođenju profesionalnih titula sa engleskog jezika na srpski	225
Natalija Brajković	
Problemi i poteškoće u procesu usvajanja ruske leksike	233
Biljana Stikić	
Počeci srednjoškolske nastave francuskog jezika u Srbiji	237
Sanja Vuletić	
Dobre i loše strane sprovođenja aktivnosti na engleskom jeziku u radu sa predškolskom decom	249
Branka Milenković	
Višestruki identitet pisanja	262
Ivana Ćirković-Miladinović	
Implications of Discourse Analysis in a Language Teaching Context ...	269
Tihomir Petrović	
Jezik školske lektire	280
Tanja Milićev i Nataša Milićević	
The Right Road Into Grammar	288
Neda Todorović	
Symmetry and Asymmetry Between a Matrix and a Subordinate Clause in English and Serbian	300
Ivana Aleksić	
Acquisition of the English Article System by Speakers of Serbian	312
Marija Ratančić	
The Subject in Serbian – the Role of Information Structure	322

Alina-Maria Zaharia	
Functions of Modal Verbs in European and British Legal Documents	328
Miloš D. Đurić	
Ka objedinjenom tumačenju identiteta složenica u diskursu elektrotehnike	336
Miloš D. Đurić i Marija Panić	
Identitet diskursnih konektiva u engleskom i francuskom diskursu elektrotehnike	344
Nikola Dobrić	
Corpus Linguistics – the Basic Form of Linguistic Analysis	359

Драгана Настановић, Јованка Милошевић

Институт за српски језик, САНУ, Београд

ОМЛАДИНСКИ ЖАРГОН

Апстракт: У раду ћемо се бавити проблемом појаве и употребе супстандардне лексике српског језика. Анализираћемо омладински жаргон, који је својеврсно огледало идентитета говорника из градске средине. Одлика омладинског жаргона је изразита семантичка експресивност и иновативност, а његови говорници се идентификују као посебна група која има заједничка интересовања и потребу да се издвоји од осталих чланова друштва. Фокусираћемо се на механизме настанка жаргонских речи: суфиксација, метафоризација стандардне лексике, слагање, метатеза, преметање, скраћивање, употреба позајмљеница из енглеског језика.

Кључне речи: стандардни језик, омладински жаргон, жаргонизам, механизми настанка жаргонских речи, комуникација младих.

Увод

У савременој српској лингвистици жаргон је, нажалост, дуго био потиснут на маргину интересовања, као што се неки његови говорници често налазе на маргини друштва. Могуће је да је на некадашњу слабу заинтересованост лингвиста за жаргон утицала чињеница да се он изузетно брзо мења у односу на стандардни језик. Та особина је била схваћена као негативна, а жаргон стога као мање вредна и краткотрајна појава у језичкој стварности, па методологија проучавања жаргона није довољно разрађена. Жаргон доживљава трансформације, он не нестаје, а стиче се утисак и да се све више укоренује у језичко тле. Услед тога, он све више привлачи пажњу савремених лингвиста и постаје предмет бројних језичких истраживања. Жаргонска лексика која довољно дуго остане у употреби претендује да постане део корпуса стандардне лексике, у који улази преко фамилијарне употребе. Такође, стандардна лексика која добије неко од обележја као што је застарело, необично итд. може да се врати у употребу преко жаргона. Промене у друштву, најпре и најјасније, остављају траг у жаргону. Будући да се он често посматра као језик специјализован за употребу у одређеним друштвеним групама, одлучили смо да се у овом раду усмеримо на ону групу говорника српског језика која чини основу друштва – омладину, и језик којим се она служи – омладински жаргон.

Као припадници друштвеног слоја који нема велику моћ и утицај на развој дешавања у друштву, млади осећају бунт према постојећем друштвеном уређењу, као и потребу да га критикују и деградирају. Да би јасније повукли границу између себе, као припадника исте групе, и других чланова друштва, они као маркер користе језик – омладински жаргон. Он је оруђе и за идентификацију чланова групе и за интензификацију осећаја заједништва. Свој став према друштвеном поретку и поглед на свет млади на нивоу језика износе помоћу жаргонизама. Омладински жаргон се, поред критичарског духа, одликује и великом дозом креативности. Млади у

недостатку других начина да изразе своју креативност то раде на језичком нивоу – стварањем жаргонске лексике. Истовремено, они добијају и оцену свог стваралаштва – жаргонска реч се прихвати или не прихвати од стране других говорника. Такође, преко омладинског жаргона добијамо слику и о интересовањима младих, јер је он у непосредном контакту са музиком, интернетом и осталим медијумима који користе припадници омладинске друштвене групе.

Опште је мишљење да жаргон задржава граматички систем језика ком припада, могуће су измене на фонолошком и морфолошком плану, а његова главна особеност је у лексици и фразеологији. Будући да се у досадашњој науци о језику више бавило пописом жаргонизама, него њиховом дескрипцијом, а и то углавном у домену деривације, потрудићемо се да укажемо на могуће процесе настајања нове жаргонске лексике. Такође, обратићемо пажњу и на заступљеност жаргонизама у свакодневnoj комуникацији омладине у зависности од интересовања говорника који се њом служе, као и на говорникове представе о свету који га окружује. Примере из корпуса посматраћемо са семантичког аспекта, а затим и са творбеног.

Грађа за овај рад екцерпирана је из преписке младих на интернет-страницама, као и из аудио-записа разговора који су снимљени у оквиру пројекта Језик и идентитет у Републици Србији, који је реализован у Институту за српски језик САНУ. Највећи број испитаника је основношколског узраста, а затим следе средњошколци, студенти и остали припадници омладинске друштвене групе.

Примери из грађе за рад подељени су према механизмима настанка жаргонске лексике.

1. Морфолошка деривација

1.0. Постоји неколико механизма стварања жаргонских речи и израза. Увидом у нашу грађу, учачамо да је свакако најбројнија нова, жаргонска лексика постојећих стандардних речи, али одмах потом следи лексика настала деривацијом. Овај творбени механизам веома је продуктиван и доводи до стварања бројних жаргонских речи. На кратко ћемо се само осврнути на именичку суфиксацију, јер је о њој веома исцрпно писао Ранко Бугарски (Бугарски, 2006), с тим што ћемо нашу анализу засновати на тематској подели жаргонских речи насталих морфолошком деривацијом и њиховом мотивисаношћу. Наша грађа даје највећи број потврда за именице настале суфиксацијом у процесу жаргонизације, а анализираћемо и неке глаголе, који до сада (ако се не варамо) нису били предмет разматрања наших научника.

1.1. Издвојићемо свега неколико суфикса који су интересантни за нашу анализу. Према Ранку Бугарском (Бугарски, 2006, 49), који посебну пажњу посвећује суфиксима **-а̋к**, **-ља̋к** и **-ња̋к**, проучавајући процес жаргонизације у творби именица у српском језику, и ми ћемо нашу анализу започети овим суфиксима. Да само подсетимо, они су заступљени у деривацији мноштва стандардних речи као што су *воћња̋к*, *земља̋к*, *плића̋к* и сл. Забележили смо неколико жаргонских именица које су настале додавањем суфикса **-а̋к** / **-ља̋к** / **-ња̋к** на основу, а које су већ потврђене код Бугарског (2006), као и код Герзић Б. и Герзић Н. (2002). То су следеће речи: *беда̋к*, *забавља̋к*, *лева̋к*, *народња̋к*. Примећујемо да већина ових именица има неутралну основу, па афективност приписујемо самом наставку, изузев именице *беда̋к*, чија је

основа изразито експресивна. Претпостављамо да је мотивисана глаголом *бедачити*, па сама динамика радње изазива појачану афективност речи.

Именице које настају творбом суфиксима **-ак / -љак / -њак**, а за које имамо потврда у нашој грађи, могу означавати занимање, врсту музике или припадност некој одређеној групацији: *забавњак* **1.** „забавна музика или песма“; **2.** „певач забавне музике“, *народњак* **1.** „народна песма (обично новокомпонована)“; **2.** „извођач народних песама“, затим носиоца негативне особине, као што је *левак* „безвредан човек, човек који није вредан пажње“, или описивање неког стања, ситуације и сл. *бедак* **1.** „лоше расположење, очајање“; **2.** „непријатна околност“.

1.2. Носиоци занимања, инспиративни припадницима омладинског жаргона за стварање нових назива, најчешће су полицајци, професори, доктори, физички радници и сл. Различитим суфиксима творе се нове жаргонске речи као *бандераши*, *муријаш*, *муркан*, *цајкош*.

1.3. Припадност одређеној друштвеној групи, нарочито омладинској, чиме се издвајају из колектива (начином одевања, врстом музике, ставовима, хобијем и сл.) изражава се лексемама које се творе великим бројем суфикса.

Жаргонске именице изведене суфиксом **-аш** су *дрогераши* и *сидаши*. Главно обележје овог суфикса у жаргонској употреби је фамилијарност, али и омаловажавање и исмевање припадника одређене групације. У извесној мери припада му и обележје актуелности. У ту сврху напоменућемо да Бугарски (Бугарски 2006, 72) наводи примере типа *дизелаши*, „припадник посебне тинејџерске дружине, уз раније значење аутомобила на дизел погон“, *тренеркаши*, *џемпераши*, „који радо носи именоване одевне предмете“, који су били веома актуелни у једном временском периоду. Из синхроне перспективе њима можемо придодати неке нове жаргонизме, који осликавају актуелни стил живота младих примерима типа *трендаши* „који прати моду, који је у тренду“, али и именице творене другим суфиксима, нпр. *фенсер*, *фенсић*, „који је помодар, сноб“.

1.4. Неутралнији призивок имају именице настале суфиксом **-ер** у процесу жаргонизације: *денсер*, *фолкер*. Опредељивањем за одређену друштвену групу припадници жаргона испољавају свој лични печат и идентитет, као и независност од других чланова друштва.

1.5. У ову групу можемо сврстати и именице настале суфиксом **-ка**, који је веома продуктиван и у књижевном језику. Њиме се творе именице које означавају особе женског пола. Лексеме настале у процесу жаргонизације којима се означавају особе женског пола као носиоци особина посебних друштвених група, јесу *реперка*, *рокерка*, *хип-хоперка*.

1.6. У жаргонској лексици преовлађују речи којима се именују особе мушког пола над оним речима којима се именују особе женског пола. Називи за особе мушког пола најчешће имају позитивну квалификацију, док називи за особе женског пола изазивају углавном негативну експресију код корисника жаргона. Тако суфиксацијом настају жаргонизми за имена особа мушког пола који се издвајају по позитивним особинама, типа *готиван*, *готивац*, „онај који је симпатичан, пријатан, занимљив“, *кулер*, *кулишић*, „онај који је хладнокрван, миран, прибран“ и сл.

1.7. Drugu skupinu činile bi lekseme kojima se imenuju osobe muškog pola po nekoj negativnoj osobini ili poroku nastale sufikсацијом (додавањем суфикса **-ер**, **-ић** на основу): *наркић* – „уживалац дроге, наркоман“, *позер* – „који воли да се намешта, глуми“, *трипер* – „особа која умишља ствари или која се брзо и лако одушеви“. Изразито негативног набоја је лексема *пунџишић* – „особа која има много новца“, настала од лексеме *пунџиша*, и која показује критички однос и садржи ироничан призвук представника жаргона према вишим слојевима друштва.

1.8. Суфикс **-андер** није значајно продуктиван, али садржи подсмешљив тон творењем речи типа *балавандер*, *глупандер*, јер је корисницима жаргона циљ и да се нашале, поред тога што желе да осуде неку особину, ману или порок.

1.9. Већ смо напоменули да се у књижевном језику суфиксом **-ка** творе именице које означавају особе женског пола. У жаргонској лексици помоћу овог суфикса творе се и именице негативног оцене, које означавају особе женског пола по начину одевања, понашања и сл. и стилски су маркиране: *кулерка*, *позерка*, *фенсерка*. У ову групу ћемо уврстити и лексему *мајмунка* са негативног конотацијом у значењу „глупа, несмотрена особа“.

1.10. Суфикси **-аљка**, **-ара**, **-уша** имају врло негативног експресивност у језику, па служе корисницима жаргона да изразе своје незадовољство или негативан однос према особама женског пола. Ову појаву илуструјемо примерима типа *певаљка*, *трачара*, *фуксара*, *илихтара*, *простракуша*, *торокуша*, *цигануша*, док *ликуша* „популарна, омиљена женска особа у друштву“ има позитивну конотацију у свести корисника жаргона.

1.11. Корисници жаргона издвајају се у посебне друштвене групе и служе се посебним језичким изразом како би се на неки начин оградиле од друштвених норми и прописа и тиме истакли свој лични печат и идентитет. Представници омладинског жаргона не служе се суфиксацијом само да би окарактерисали посебним именом или особином неку особу, припадност друштвеној групи, нечију професију, већ и неко стање, радњу, одевни предмет, ствар и сл.

У ову групу сврстаћемо лексеме које означавају одевни предмет или ствар, па издвајамо оне које су настале универбизацијом, што је мотивисано језичком економијом: *левиске* – „фармерке марке Levi Strauss“, *најке* – „патике марке Nike“, *најлонке* – „најлон чарапе“, *старке* – „патике марке All star“, *фантомка* – „црна лоповска капа са прорезом за очи“, *хулахопке* – „хула-хоп чарапе“.

У том смислу навешћемо једну нову лексему, *анималер*, „дукс или мајица са анимал принтом“, која је настала суфиксацијом (додавањем суфикса **-ер** на основу). Анимал принт потиче из енглеског језика и представља популарну врсту штампе на памучном материјалу. Реч је новијег порекла и до сада није забележена у речницима жаргона.

1.12. У погледу позитивне експресивности илустративне су и лексеме *пуцачина* – „пуцање“, *рокачина* – „туча“, које представљају популарне називе за компјутерске игрице и наши млади испитаници их перципирају као изразиту акцију.

1.13. Забележили смо неколико глагола који су настали у процесу деривације, а које представници омладинског жаргона свакодневно користе. То су *готивити (се)*, *дебилисати се*, *зготивити (се)*, *набадати*, *нетардирати*, *помажњавати*, *тремирати*, *триповати се*, *утриповати се*, *флеширати*, *фолирати се*, *четовати*, *штекати*.

Уочавамо да има оних који јасно упућују на неку акцију или радњу изражавајући јак емоционални набој, типа *набадати*, „тући некога“, *нетардирати*, „шутнути, претући некога“, *помажњавати*, „покрасти некога или нешто“, *флеширати*, „показивати делове тела (о особи са менталним поремећајем)“, и неутралне глаголе типа *четовати*, „комуницирати са неким путем интернета“, *штекати*, „штедети новац или друге ствари“.

Негативну експресивност изазивају глаголи *дебилисати се*, „понашати се глупо, као будала“, и *фолирати се*, „понашати се неприродно“, којима представници жаргона осуђују поједине чланове друштва.

У другу групу сврстаћемо глаголе који изражавају посебна емоционална и друга стања исказана примерима: *готивити (се)*, *зготивити (се)*, који су мотивисани жаргонском именицом *готива*, у значењу „нешто пријатно, угодно, изразито добро“, а значе „симпатисати, волети, међусобно се свиђати“. Поред глагола који исказују пријатна и снажна осећања, бележимо и глаголе који исказују неку врсту несигурности, неповерења, непријатности, као што су: *тремирати се*, „имати трему“ и *триповати се*, *утриповати се*, са значењем „умишљати, уображавати нешто“.

2. Стандардна лексика

2.0. До сада се као изузетно продуктиван начин настајања нове жаргонске лексике углавном истицала деривација. Међутим, не треба занемарити чињеницу да се креативност творца жаргонске лексике огледа и у преузимању стандардне лексике и променама на њеном семантичком нивоу. Нова жаргонска лексика добија се углавном помоћу метафоре и метонимије као лексичких механизма, што је случај и у примерима који ће бити наведени у овом одељку рада (в. и Кашић, 1987). Бројност примера из корпуса указује на то да овај принцип стварања нове лексике у жаргону заузима примат у односу на деривацију. Примери су подељени према сфери њихове употребе.

2.1. Будући да омладина чини посебну друштвену групу, која функционише по јасно дефинисаним неписаним правилима, уочава се потреба за процењивањем и оцењивањем осталих чланова друштва. На тај начин, млади друге квалификују као другачије и неподобне, или као једнаке и пожељне у њиховој заједници.

У примерима доминирају они којима се други чланови друштва именују по негативним особинама које поседују. За глупу особу каже се: *болид*, *дебил*, *идиот*, *кретен*, *монголоид*, *имбецил*, где се називи за особе са менталним поремећајем користе као погрдни називи за оне који по процени говорника нису довољно разборити или чак и духовити. Једна од фреквентнијих лексема је *ментол*, која је ново значење добила захваљујући сличности по звучању са ментални (ментални – ментолни). Лексемом *вуна* се као недовољно паметне именују искључиво особе женског пола. Судећи по бројности синонима којима се именује глупа особа, може се

zaključiti da mladi цене разборитост, креативност и духовитост, а недостатак тих особина код других излажу порузи.

Особе чије се понашање оцењује као неприкладно називају се: *барон* – „лажов“, *дркација* – „онај који психички или физички малтретира друге“, *болесник* – „чудак“, *клошар*, *паћеник*, *смад* – „особа без морала“. Моралне вредности код припадника омладинског друштва се цене, а недостатак истих осуђује. Кукавичлук је особина која се оштро критикује, а оног који се одликује том особином припадници омладинске друштвене групе називају *сиса*. У настанку овог жаргонизма преплићу се синегдоха и метонимија као лексички механизми, а он донекле указује и на негативан однос према женама, које се доживљавају као недовољно храбре.

Иако се тинејџери не сврставају у групу радно способних чланова друштва, ипак они имају развијену свест о важности рада као основе доброг друштва, па своју критику оних који не деле такво становиште на језичком плану изражавају називима *блејач* – „нерадник“ и *ладовина* – „лења особа, равнодушна особа“ (лексема је увек у том облику, који одступа од нормативног). Такође, ни повученост и ћутљивост нису цењене код младих, па су се и за особе које се одликују тим особинама нашли погодни називи: *мумија* и *пензионер*.

Поред тога што су спремни да у сваком тренутку изнесу негативну оцену оних који немају довољан ниво духовних квалитета по њиховом систему вредности, млади често износе и своје похвално мишљење о неком. За духовите особе, као и оне који су увек спремне да помогну другима, најчешће се користе лексема: *краљ*, *краљица*, *лик*, *цар*, *царица*. Особе код којих је приметан спој неке од таквих духовних особина и привлачног физичког изгледа назваће *тип* или *фаџа*.

2.2. Млади полажу доста и на физички изглед, па су бројни и синоними којима се означава особа која ружно изгледа: *гроб*, *лопата* и *рептил* – „ружна женска особа“, *развијач* – „женска особа која изгледа као дизач тегова“, *тетка* – „женска особа која изгледа старије због начина одевања и понашања“, *трупац* – „женска особа која није складно грађена“. Интересантно је да се сви наведени називи односе на особе женског пола. Разлог томе треба тражити у чињеници да ове жаргонизме употребљавају особе мушког пола, а могуће је и да то одражава општу тенденцију у друштву да се чешће процењује и оцењује изглед особа женског пола, док се изглед мушкараца по правилу оцењује као задовољавајући (в. и Чанак, 2005, 211–213). То је и потврда претпоставке да жаргон прати стереотипне modele међуљудских односа. Из ове групе примера издваја се лексема *месо*, којом мушкарци квалификују женску особу, а која одражава поимање жене као нечег што је на продају, као и њено свођење на пуки сексуални објекат. У грађи су потврђена само два погрдна назива за мушке особе која се односе на њихов физички изглед – *монголоид* и *чамовина* (црнац).

Када је реч о лепом или пожељном физичком изгледу, углавном жена, изузетно су фреквентне лексема: *мачак*, *мачка*, *маџа*, *риба*, *рибизла* (добијено према сличности по звучању са риба), *слаткиш* и *шећер*. Последња два примера користе се за карактерисање изгледа припадника оба пола.

2.3. Уколико желе да неку појаву оцене као лошу, млади ће употребити лексему *распад*, а ако се ради о позитивној квалификацији, најфреквентније су: *болестан*, *брука*, *брутално*, *врх*, *сладак*, *страва*. Лексема *врх* је у примерима придевски употребљена, а чак један од испитаника наводи облик *најврхији*. Такође, требало би напоменути да су лексеме *болестан*, *брука*, *брутално* и *страва* овде употребљене са потпуно супротним значењем од основног.

2.4. Када је реч о начину на који млади проводе своје слободно време, они користе низ жаргонизованих глагола. Уколико га проводе у беспослици и досади, употребиће лексему *блејати*. У опису међусобне комуникације често ће рећи: *прозивати* – „шалити се међусобно, провоцирати“, *цимати* – „звати телефоном; досађивати неком“, а уколико саговорнику желе да скрену пажњу на нешто или неког рећи ће – *brate* (увек у вокативу), *провали* – „видети“ (само у императиву). Када је реч о емотивном животу младих и заљубљености, издвајају се синоними: *ложити се*, *палити се* (на некога), *примити се* (на некога), а ако момак и девојка ступе у приснији однос, онда ће је он *привести* и *таслачити*.

Ако млади одлуче да слободно време проведу у забави, могуће је и да ће *цепати* или *стући* алкохолно пиће, а можда чак и *дувати* – „пушити марихуану“. Када се говори о забави, музика је неизоставна, а неки воле *гранд* и *ћирлициу* – „народна музика“. Уколико неко уради неку *ретардацију* – „глупост“, забава може да доживи обрт и да се заврши тучом, за коју постоји велик број синонима: *забости* – „ударити неког“, *избушити* (некога) – „упуцати или избости ножем“, *набости*, *пеглати*, *пошибати се*. Они који су паметнији вероватно ће у таквој ситуацији *запалити*, „побећи“.

На основу наведених примера жаргонске лексике, делимично се добија слика начина живота омладине и њиховог поимања самих себе и појава из свакодневног живота. Број ових речи је ограничен, а за њих је специфично да се стално понављају у говору омладине.

3. Преузимање

3.0. Будући да припадници омладинске друштвене групе свакодневно, најчешће преко медија, долазе у додир са страним језицима, неминовно је да то остави траг на језик којим се служе. Позајмљенице су углавном из енглеског језика, као глобално најраспрострањенијег језика.

3.1. За изражавање позитивног става о неким појмовима млади најчешће користе лексему *екстра*. Она је непроменљива и употребљава се као придев, прилог и речца. Неретко је млади користе и као поштапалицу. На сличан начин понашају се и *супер*, *кул* и *океј*. Овој групи придружују се још и *хит*, *ин* и предлошко-падежна конструкција у *тренду*, док *фенси* може да добије ироничан призивок.

3.2. Позитивна квалификација нечијег изгледа износи се лексемама *тин* и *фрајер*, које се односе на мушкарце, али их подједнако употребљавају говорници оба пола.

3.3. Када је реч о музици, стилу понашања или хобију, млади употребљавају лексеме: *бас*, *реп*, *рок*, *техно*, *хип-хоп*; *емо*, *рокер*; *таг*, „графит у виду потписа“, *тагер*. Њима се придружује све популарнија лексема *трип*, преузета из енглеског језика, а која је

из сфере наркоманског жаргона прешла у омладински и постала изузетно распрострањена захваљујући својој полисемантичности.

Млади су у неком свом трипу, па када су слободни или *фри*, тј. *фрај* углавном комуницирају помоћу мобилних телефона, а све чешће и помоћу компјутера, што потврђује фреквентност лексема *чет* и *чет-румс* „причаоница“. Као поздрав, при завршетку разговора се међу женским говорницима све чешће користи *кис*, а неретко га употребљавају и мушкарци, углавном у писаној комуникацији са блиским женским особама.

4. Метатеза

4.0. Једно од заступљених начина богаћења лексичког фонда јесте употреба метатезе, тј. замене места слоговима у речи, која је у овом случају намерно извршена. Такав подтип жаргона назива се шатровачки језик.

4.1. Метатезом стандардне или жаргонске лексике добијамо ове лексеме које су додатно експресивно обојене. У жаргонизмима *билде* – „дебил“, *тенкре* – „кретен“, *жовла* – „лажов“, *њасви* – „свиња, онај који је гојазан, онај који се понаша некултурно“ и *москри* – „кримос, онај који изгледа као криминалац“, указује се на негативне психичке или физичке особине оних о којима се говори. Употребом лексема у којима је извршена пермутација оштрина негативног суда се ублажава.

У жаргонским лексемама *дерпе* – „педер“ и *ишкирпе* – „*нешкир*, педер“, којима се означавају хомосексуалци, уочава се подруглива нијанса и додатно наглашава негативан став према онима чије је сексуално опредељење другачије од говорниковог.

Лексеме које други припадници друштва могу оценити као вулгарне такође подлежу метатези, нпр. *педу* (дупе).

4.2. У следећој групи лексема у којима је извршена пермутација слогова, налазе се оне којима се именује неки појам, ситуација у којој се говорник нашао, став о нечем или место пребивања: *воти* – „пиво“, *вугла* – „глава“ (метатеза извршена у акузативу), *закмо* – „мозак“, *конза* – „закон, одлично“, *њесра* – „срање“, *репа* – „паре“, *скиви* – „виски“, *творза* – „затвор“, *фићка* – „кафић“, *ћику* – „кућа“ (метатеза је извршена у дативу). Овој групи примера придружује се и жаргонизам *тебра* – „брат“ (метатеза извршена у вокативу), који се користи у директном обраћању саговорнику, редовно припаднику исте друштвене групе. У наведеним примерима углавном је дошло до метатезе у именицама, али пример *јанти* – „пијан“ потврђује да је метатеза могућа и у придевима.

4.3. Такође, могуће је извршити метатезу и у појединим глаголским облицима. Реч је о презенту када се на тај начин постиже доза лежерности у изражавању или се ублажава негативан одговор: *ђасви* – „свиђа“, *жемка* – „кажем“, *ћуне* – „нећу“. Поред презента, метатеза се врши и у императиву како би се ублажио тон заповести, а у неким случајевима и прикрио вулгаризам и избегла могућа увреда: *диви* – „види“, *зита* – „пази“, *мојне* – „немој“, *вајду* (*за*) – „дувај (га)“.

5. Скраћивање

5.0. Скраћивање представља још један од творбених поступака који се примењује у стварању жаргонске лексике. Најчешће, скраћивање речи не доводи до промене граматичких карактеристика речи. У нашем корпусу пронашли смо следеће примере који потврђују ову чињеницу: *бајс*, од енгл. *biscuits*, *блеја*, од *блејање*, „дангубљење, досађивање“, *бус*, *диша*, *дукс*, *зика*, од *музика*, *Калиш*, *Команда*, *комент*, од *коментар*, *копт*, *љуб* и *љубац*, од *пољубац*, *Мек*, од *McDonalds*, *моб*, од *мобилни телефон*, *нет*, од *интернет*, *профа*, *тв*, *тике*, од *патике*, *тикице*, од *патикице*, *фарке*, од *фармерке*, *Фејс*, од *Фејсбук*, „популаран сајт за комуникацију и дружење“, *факс*, *фиксни*, од *фиксни телефон*, *фон*, од *телефон*, *фотка*, од *фотографија*. Међутим, има и оних које скраћивањем мењају род: *биос*, од *биологија*, *геос*, од *географија*, *Кнез*, од *Кнез Михаилова улица*, *фриз*, од *фризура*, *шлихт*, од *шлихтање*.

5.1. У нашем корпусу пронашли смо и неколико жаргонских речи које су настале скраћивањем, а означавају физичке и психичке људске карактеристике. То су *психо* – од *психопата*, „особа са менталним поремећајем“, *смор* – од *сморити*, „ћутљива, досадна особа“, *ћора* – од *ћорав*, „особа која носи наочаре“. Ове лексеме имају негативну експресију, за разлику од лексеме *симпа*, од *симпатичан*, у значењу „позитивна, драга особа“.

6. Сливање

6.0. У жаргону су дозвољене разне језичке могућности којима се богати лексички фонд. Бројни механизми којима се граде нове речи служе корисницима жаргона да буду иновативни, маштовити и довољно мотивисани како би на тај начин створили свој посебан језик. Један од таквих начина, којим нарочито млади творе нове жаргонске речи, јесте сливање. Забележили смо занимљиве творевине типа *бламодром*, *викендвизија* и *купохоличарка*.

6.1. Лексема *бламодром* вероватно је настала према лексеми *аеродром* и означава место, велико пространство где се окупљају особе које на неки начин крше правила лепог понашања, тј. *блмирају се*.

6.2. Лексема *викендвизија* настала је сливањем по моделу – цела прва и други део друге речи: *викенд* + *телевизија*, а односи се на целодневно гледање телевизије током викенда.

6.3. Последња лексема из ове групе јесте *купохоличарка*, која је веома заступљена у медијима. Настала је сливањем по моделу - први део једне и други део друге речи сливају се у нову целину: *куповина* + *алкохоличар*. Лексема *алкохоличар* означава овисника о алкохолу, па би *купохоличарка* по истом моделу била овисник о куповини.

7. Слагање

Један од могућих начина добијања нове жаргонске лексике јесте слагање, али оно је релативно слабо заступљено. У нашем корпусу овај механизам стварања

жаргонизама потврђен је у само два примера: *шверц-комерц* и *шут-карта*. Примери припадају старијем слоју жаргонизама и већ су уврежени у разговорном стилу.

8. Преметање

Као један од механизма стварања нове жаргонске лексике истиче се и следећи, који се реализује по устаљеном моделу: стандардна или шатровачка реч подели се на слоге и уз сваки се дода по самогласник или слог. Овакав принцип творбе потврђен је у следећа три примера: *угровзабање* (багров), *унилозадање* (Данило), *штана рападитиш* (шта радиш). У прва два примера нова лексема добија се тако што се на тачно одређена места у шатровачкој речи убаце самогласник „у“ и слогови „за“ и „ње“. У последњем примеру иза сваког слога, при чему се не поштује граница слога, убацује се „п“ ком је придодат самогласник из претходног слога. Када омладина користи лексику добијену на овај начин, то се најчешће назива утровачки језик. Он је, пре свега, карактеристичан за субкултурални жаргон, али га користе и припадници омладинске друштвене групе када желе да прикрију оно о чему говоре или да комуникацију учине занимљивијом.

9. Скраћивање у писању

Припадници омладинског жаргона служе се посебним језиком у комуникацији са својим вршњацима. На основу неколико типова настанка жаргонских речи које млади најчешће користе приликом стварања нових жаргонских речи, увиђамо њихову потребу и жељу да се тако издвоје из оквира савременог друштва и норми и да међу собом комуницирају другачије. Занимљиво је истаћи да и у писаној комуникацији користе посебан језик у виду замене словних знакова унутар речи или коришћења великог броја скраћеница за постојеће стандардне речи. Оваквом начину комуникације међу младима својствен је принцип језичке економије који је мотивисан брзим темпом живота младих у урбаној средини. Забележили смо низ таквих речи на основу преписке младих на интернет страницама.

Примери са интернета:

- (1) Речи са замењеним словним знаковима: *јојети* – „волети“, *јубав* – „љубав“, *мави* – „мали“, *свадак* – „сладак“;
- (2) Скраћенице: *бзвз*, од „безвезе“, *јбот*, од „јботе“, *љтп*, од „љубим те пуно“, *мнг*, од „много“, *мриш*, од „марш“, *мсм*, од „мислити“, *начи*, од „значи“, *нзм*, од „не знам“.

Закључак

Жаргон представља значајан део друштва и језика којим се то друштво служи. Омладински жаргон је посебно занимљив због богатства и разноврсности лексике, маштовитости у стварању нових речи, брзини промене неких жаргонизама и честе употребе устаљених, као и сталне потребе за стварањем нових речи. Употребом одређених жаргонизама уочавамо како млади перципирају свет око себе, на који начин доживљавају своје вршњаке, а на који свет изван оквира у којима се крећу.

Уочили смо да жаргон задржава граматички систем језика коме припада, а његова главна особеност је у лексици. Жаргонска лексика, која задовољава потребе младих у међусобној комуникацији, заслужује да буде испитана како би нашла своје место у

лексичком систему српског језика. Велики је број жаргонизама типа *аут*, *блејати*, *блејач*, *зотивити се*, *ин*, *кулер*, *купохоличарка*, *ликуша*, *мрштавац*, *нај*, *накурчен*, *опуштено*, *привести* (девојку или младића), *примити се* (на некога), *скоцкан* (о изгледу), *сморити се*, *таслачити*, *фенсерај*, *фрај*, *чет рус*, *четовати*, које млади свакодневно користе. Да ли ће ти жаргонизми наћи своје место у лексичком систему српског језика зависи од њихове постојаности, употребе, маркираности.

Велики број жаргонизама изазива позитивну или негативну експресију код њихових говорника. Некада је та осуда уперена од стране мушких чланова друштва према супротном полу, као што су *габор*, *гроб*, *простакуша*, *торокуша*, *трачара*, *цигануша*, а понекад се исмева или се велича члан друштва, професија, занимање, друштвени статус и сл.: *бандераш*, *готивац*, *дијабола*, *жалосник*, *клошар*, *лик*, *неваљка*, *пунишић*, *ретард*, *симпа*, *фенсић*, *шљам*.

На основу свега изложеног, уочавамо да је поред најфреквентнијих механизма стварања жаргонске лексике, као што су деривација нпр. *будалетина*, *дрогераш*, *забавњак*, *несић* и промена значења стандардне лексике типа *гроб*, *запалити*, *извлачити се*, *набадати*, *рокачина*, *штекати*, заступљена и метатеза *вугла*, *дерне*, *фићка*, сливање *викендвизија*, *купохоличарка*, скраћивање *комп*, *љубац*, *симпа*, *факс*, позајмљивање лексике у процесу жаргонизације *екстра*, *тип*, *фенсерај*, *фол*, *чет рус*, *шик*. Грађа коју смо користили разноврсна је по пореклу, продуктивности, семантичким и творбеним вредностима.

Увидели смо да је жаргонска лексика променљива, тј. једни жаргонизми нестају и пролазе, други опет трају, затим, стварају се нови, али једно је сигурно: жаргон је један вид концептуализације слике света оmlадинске друштвене групе.

Литература и извори

- Аудио-записи разговора снимљени у оквиру пројекта Језик и идентитет у Републици Србији, који је реализован у Институту за српски језик САНУ.
- Бугарски, Ранко. „Како се рађају суфикси: граматикализација у српском жаргону“. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 37, 1 (2008), 5–10.
- „Жаргон – да или не?“. *Књижевност и језик* 3–4 (2006), 215–221.
- *Жаргон*. Београд: Библиотека XX век, 2006.
- Боривој, Герзић; Наташа, Герзић. *Речник савременог београдског жаргона*. Београд: Истар, 2002. (контролни корпус).
- Кашаћ, Јован. „Продуктивна морфолошка средства у жаргону“. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 16, 1 (1987), 71–74.
- Клајн, Иван. *Творба речи у савременом српском језику. Други део: Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: Матица српска, 2003.
- Ристић, Стана. *Експресивна лексика у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Монографије 1, 2004.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика, I–XVII*, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српск(охрватск)и језик, 1959–2006. (контролни корпус).